



रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

## भैरवी राजपत्र

भैरवी गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड ७ संख्या ४ मिति २०८१/०४/१० गते

भाग १

भैरवी गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

भैरवी गाउँ सभाले बनाएको तल उल्लेखित ऐन कर्णाली प्रदेशको गाउँ सभा नगर सभाको कानून निर्माण प्रक्रिया सम्बन्धी ऐन २०७५ दफा २४ उपदफा (५) बमोजिम सर्वसाधारण जनताको जानकारीका लागि प्रकाशन गरिएको छः

संवत् २०८१ सालको ऐन नं १

भैरवी गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धमा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०८१

प्रस्तावना: भैरवी भित्र बसोबास गर्ने प्रत्येक नागरिकको स्वच्छ-खानेपानी र सरसफाइमा समान पहुँचको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्ति गरी स्वच्छ, गुणस्तरीय, दिगो, भरपर्दो, र नियमित खानेपानी र सरसफाइको सेवालाई सहज रूपमा उपलब्ध गराइ र नियमन गर्न आवश्यक कानुनी व्यवस्था गर्न बाञ्छनीय भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २२६ बमोजिम भैरवी गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

खण्ड ७) संख्या ४ भैरवी राजपत्र, भाग १ मिति २०८१/०४/१०.

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम "खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता ऐन, २०८१ रहेको छ ।

(२) यो ऐन भैरवी गाउँपालिकाको राजपत्रमा प्रकाशित भएपछि तुरन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

(क) "अनुमति-पत्र" भन्नाले दफा १६ बमोजिमको अनुमति-पत्र सम्झनु पर्छ ।

(ख) "अनुमतिपत्र प्राप्त संस्था" भन्नाले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवा प्रदान गर्ने संगठित संस्था सम्झनु पर्छ ।

(ग) "आयोजना" भन्नाले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवा प्रदान गर्ने भौतिक संरचनाको निर्माण, विस्तार वा सुधार र तत्सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने उद्देश्यले सञ्चालित आयोजना सम्झनु पर्छ ।

(घ) "उपभोक्ता" भन्नाले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवा उपयोग गर्ने व्यक्ति, संस्था, प्रतिष्ठान वा निकाय सम्झनु पर्छ ।

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

खण्ड ७) संख्या ४ भैरवी राजपत्र, भाग १ मिति २०८१।१०।१०.

(ड) "उपभोक्ता संस्था" भन्नाले सामुदायिक रूपमा सामुहिक हितका लागि सामुदायिक रूपमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवा सञ्चालन गर्ने सामुदायिक संस्था सम्झनु पर्छ ।

(च) "कार्यपालिका" भन्नाले भैरवी गाउँपालिकाको कार्यपालिका सम्झनु पर्छ ।

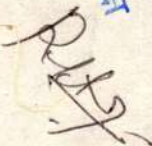
(छ) "खानेपानी सेवा" भन्नाले खानेपानीको सञ्चय, स्थानान्तर तथा वितरण गरी घरेलु, सार्वजनिक, संस्थागत वा औद्योगिक उपयोगको लागि खानेपानी आपूर्ति गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले थोक, ट्याङ्कर वा बोतलबन्दी रूपमा खानेपानी उपलब्ध गराउने कार्य समेतलाई जनाउँछ ।

(ज) "तोकिएको वा तोकिए नमोजिम" भन्नाले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए नमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(झ) गाउँपालिका भन्नाले "भैरवी" गाउँपालिका सम्झनु पर्छ ।

(ञ) "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले भैरवी गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्छ ।

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष





खण्ड ७) संख्या ४ भैरवी राजपत्र, भाग १ मिति २०८१।१०।१०.

(ट) "फोहरमैला" भन्नाले घरेलु फोहरमैला, औद्योगिक फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला, प्लास्टिकजन्य फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थान्य फोहरमैला वा हानिकारक फोहरमैला सम्झनु पर्छ र सो शब्दले तत्काल प्रयोग हुन नसक्ने अवस्थामा रहेका, फालिएका वा सडेगल्लेका, वातावरणमा ह्यारास आउने गरी निष्काशन गरिएका ठोस, तरल, रयास, लेदो, धुवाँ, धुलो, विद्युतीय तथा सूचना प्रविधिकालागि प्रयोग भएका सामग्रीहरू लगायतका पदार्थ वा त्यस्तै प्रकारका अन्य वस्तुहरू वा अनधिकृत रूपमा सार्वजनिक स्थलमा टाँसिएका पोष्टर, पम्पलेट र गाउँपालिकाले समय समयमा स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी फोहरमैला भनी तोकिएको अन्य वस्तु समेतलाई जनाउँछ ।

(ठ) "सरसफाइ सेवा" भन्नाले फोहरपानी व्यवस्थापन, मानव मलमूत्रीय फोहर व्यवस्थापन तथा ढल निकास गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम राख्ने कार्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले पानीको स्रोतको संरक्षण गर्न ढल निकास प्रणाली, फोहर पानी प्रशोधन प्रणाली, घरेलु तथा सार्वजनिक शौचालयको निर्माण, सञ्चालन तथा

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

प्रवर्द्धन गर्ने कार्य समेतलाई जनाउँछ  
।

(ड) "समन्वय समिति" भन्नाले दफा ७ बमोजिमको गाउँपालिकाका स्त्रीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले वडा स्त्रीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति समेतलाई जनाउँछ ।

(ढ) "स्वच्छता" भन्नाले नियमित रूपमा शौचालयको प्रयोग गर्ने, नियमित रूपमा साबुन पानीले हात धुने, घरायसी तहमा पिउने पानीको सुरक्षित व्यवस्थापन र शुद्धिकरण गर्ने, व्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने र घर भित्र र बाहिरका तरल र ठोस फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन गरी पूर्ण स्वच्छता कायम गर्ने कार्यालाई समेत जनाउँछ ।

(ण) "सुरक्षित खानेपानी" भन्नाले सामान्यतया राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड २०७९ ले तोकेको मापदण्ड पुरा गर्न सक्ने खानेपानी सम्झनु पर्छ र सो शब्दले हालको अवस्थामा शमितोपानी, मानव स्वास्थ्य सँग सम्बन्धित आर्सेनिक तथा अन्य हानिकारक प्रदूषकको सघन सिमा

रिवाजुमारी शाही  
अध्यक्ष

रा.स.



मापदण्ड भित्र रहेको र इ-कोलि नभएको वा वितरण प्रणालिको अन्तिम प्रयोग विन्दुमा क्लोरिनको अवशेष मापदण्ड भित्र रहेको खानेपानी समेतलाई जनाउँछ ।

(त) "सेवा प्रणाली" भन्नाले खानेपानीको मुहान, पाइप, प्रशोधन संयन्त्र, जल भण्डारण संरचना, जलाशय वा सरसफाइ सेवासँग सम्बन्धित संरचना वा त्यस्तै किसिमका अन्य उपकरण वा संरचना सम्झनु पर्छ र सो शब्दले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवासँग आवद्ध भएको घर, जग्गा र त्यसमा निर्मित संरचनालाई समेत जनाउँछ ।

(थ) "संगठित संस्था" भन्नाले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवा सञ्चालन गर्नको लागि यस ऐन तथा अन्य प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई स्थापना भएका खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्था, कम्पनी, सहकारी संस्था सम्झनुपर्छ र सो शब्दले यस ऐन वा प्रचलित कानून बमोजिम खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले स्थापना भएका अन्य संस्था, समिति, वा निकाय समेतलाई जनाउँछ ।

- (द) "हानिकारक फोहरमैला" भन्नाले वातावरणमा हास ल्याउने, मानव तथा अन्य प्राणीको स्वास्थ्यमा नोक्सानी पुर्‍याउने विभिन्न रूपमा निष्काशित वस्तु, पदार्थ तथा रेडियो विकिरण सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद २

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको अधिकार र कर्तव्य

३. स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइको पहुँचको अधिकार : (१) प्रत्येक गाउँपालिकावासीलाई नियमित रूपमा स्वच्छ, गुणस्तरीय, पर्याप्त, सुलभ, सहज तथा भेदभाव रहित रूपमा खानेपानी तथा सरसफाइमा पहुँचको अधिकार हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अधिकारको सम्मान, संरक्षण, सम्बर्धन, परिपूर्ति र कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी संघीय तथा प्रदेश सरकार र विभिन्न विकास साझेदारहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा गाउँपालिकाको हुनेछ ।

४. पानीको स्रोत सदुपयोग र विकासको अधिकार: (१) नेपालको संविधान, यस ऐन तथा प्रचलित कानूनको अधिनमा रहि पानीको स्रोतको उपयोग, विकास, संरक्षण, र व्यवस्थापनको अधिकार गाउँपालिकाको हुनेछ । ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अधिकार प्रयोग गर्दा कुनै व्यक्ति तथा समुदाय, विद्यालय, अस्पताल, मठमन्दिर, धार्मिक स्थल जस्ता सामाजिक संस्थाका लागि उपलब्ध भएको खानेपानी सेवा अर्को वैकल्पिक व्यवस्था नभए सम्म उक्त

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



सातको सदुपयोग गर्ने हकसम्बन्धित व्यक्ति, समुदाय र सामाजिक संस्थामा सुरक्षित रहनेछ ।

(३) पानीको स्रोतको सदुपयोग गर्न गाउँपालिकाले जल उपयोग गुरुयोजना बनाई कार्यान्वयन गर्नेछ ।

गाउँपालिकाको पानीको स्रोत तथा मुहानको संरक्षण सम्बन्धित कार्यहरू: (१) गाउँपालिकाले पानीका स्रोत तथा मुहानको संरक्षणका लागि देहायका कार्यहरू गर्नेछ ।

(क) जलाधार, नदी, ताल, तलाउ पोखरी, सिमसार, जस्ता खानेपानीको स्रोत र खानेपानीको मूल वा मुहान, भूमिगत पानीलाई दिगो बनाई राख्न उपयुक्त उपाय अवलम्बन गर्ने र नियमित रूपमा मर्मत सम्भार र सरसफाइ गर्ने,

(ख) भूमिगत पानी लगायत खानेपानीको स्रोतलाई प्रदूषण हुन नदिने र पानीको स्रोत नष्ट वा लोप हुनबाट बचाउने,

(ग) खानेपानीको संरक्षण र दिगो उपयोगका बारेमा खानेपानी उपभोक्ता वा सम्बन्धित पक्षहरूलाई सचेतना अभिवृद्धि गर्ने,

(घ) खानेपानीको स्रोत प्रदूषण हुन नदिन तथा पानीको मूल, बहाव क्षेत्र, बहाव प्रणालीमा वा भूमिगत पानीको स्रोतको संरक्षणका लागि जैविक खेती गर्न र चरीचरण नियन्त्रण गर्न कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने,

(ङ) खानेपानीको स्रोत प्रदूषण हुन नदिन संकलन पोखरी बनाएर पानी जम्मा गर्ने, र सो पोखरीको बेलाबेलामा जाँच गर्ने,

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

रिताकुमारी शाही

- (घ) जमीनमा खाल्डो खनी तल्लो भागमा मलिलो माटो, टाइल, कङ्क्रिट वा प्लाष्टिक ओढ्याएर जमीनमा आकाशो पानी एवं भेलको पानी संकलन गर्ने,
- (ङ) खानेपानीको मुहान, बहाव क्षेत्र वा सो क्षेत्रका प्रणालीमा प्रतिकूल असर पर्नेगरी विषादी वा विष्फोटक पदार्थ प्रयोग गर्न बन्देज गर्ने,
- (च) पानीको स्रोत र मुहानको प्रदूषण गर्न सक्ने ठोस वा लेदो फोहरमैला, माटो, ढुङ्गा, खरानी, मलमुत्र, रासायनिक फोहरमैला विसर्जन, निष्कासन कार्य वा क्रियापलाप नगर्ने,
- (झ) सडक निर्माण लगायत भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माणका कार्य गर्दा खानेपानी वा पानीको स्रोतमा कुनै किसिमको नकारात्मक असर नआउने गरी वातावरणमैत्री रूपमा गर्ने,
- (ञ) मूलको नजिकैको क्षेत्र सुरक्षित पार्न चारैतिरबाट छेकबार लगाउने र चारैतिर ढल खनी भेलको पानी र फोहर पानी तर्काउने,
- (ट) पानीको मुहान जस्तै: कुवा, ईनार, मुल आदि पानीको स्रोत (नदी, खोला, ताल र पोखरी) र वर्षाको पानी संकलन भएको ठाउँमा गाउँपालिका र सम्बन्धित उपभोक्ता संस्थाले नियमित निरीक्षण गर्ने र प्रदूषण भएको देखिएमा प्रदूषणको कारणलाई निर्मूल पार्ने तर्फ कार्य गर्ने,
- (ठ) खासगरी थोरै पानी उपलब्ध भएको अवस्था र पानी प्राप्त गर्न कठिन भएको अवस्थामा हेरेक पानीको स्रोतहरू के-के का लागि उपभोग गर्ने भनेर निर्णय गर्ने र पानीको वितरण प्रणालीमा सुधार गर्ने,

रिसाकुमारी शाही  
अध्यक्ष



- सडक निर्माण लगायत भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माणका कार्य गर्दा खानेपानी वा पानीको स्रोतमा कुनै किसिमको नकारात्मक असर नआउने गरी वातावरणमैत्री रूपमा गर्ने,
- (ढ) खानेपानीको स्रोत र मुहान संरक्षण सम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने,
- (ण) खानेपानीको मुहान वरिपरी बृक्षारोपण गर्ने ।
- (त) भूमिगत जलश्रोतको अत्याधिक दोहनलाई नियन्त्रण गर्न आवश्यक मापदण्ड बनाई लागु गर्ने, गराउने ।
- (२) गाउँपालिकाले कुनै क्षेत्रलाई मुहान संरक्षण तथा जलाधार क्षेत्र घोषणा गरी सो क्षेत्रको संरक्षण र विकास गर्न सक्नेछ ।
- (३) पानीको स्रोत संरक्षणका लागि एकजल सम्बन्धी अवधारणालाई प्रवर्धन गर्न गाउँपालिकाले गाउँपालिका स्तरमा एकजल निर्देशन समिति गठन गर्न र अन्तरपालिका स्तरीय समितिमा संलग्न रहि कार्य सक्नेछ ।
६. गाउँपालिकावासीको कर्तव्य : खानेपानीका स्रोत तथा मुहानको संरक्षण, सुरक्षित र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ सेवामा पहुँच प्राप्त गर्ने नागरिकको मौलिक अधिकारको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्ति, तथा खानेपानीको दिगो उपयोगमा योगदानका लागि प्रत्येक गाउँपालिकावासीको देहाय बमोजिमको कर्तव्य हुनेछः
- (क) खानेपानीको स्रोत तथा मुहानको संरक्षण र दिगो उपयोग गर्ने,
- (ख) खानेपानीको स्रोतलाई प्रदूषण हुनबाट बचाउने, प्रदूषणको रोकथाम र नियन्त्रण गर्ने,

रिसाकुमारी शाही  
अध्यक्ष

- (ग) खानेपानीको स्रोत, पाइप, इन्टेक, जलाशय (रिजर्भार), ट्यांकी तथा अन्य संरचनाको संरक्षण र सुरक्षा गर्ने,
- (घ) खानेपानी र अन्य प्रयोगमा आउनसक्ने पानी खेर नफाल्ने र दिगो उपयोग गर्ने,
- (ङ) खेर गएको पानी र फोहरपानी करेसावारीको सिचाई, शोषा सिचाई, पानीघट्ट जस्ता कार्यमा उपयोग गरी बहु उपयोग गर्ने,
- (च) भूमिगत जलश्रोतको सतहलाई घट्टन नदिनको लागि आकाशे पानीको संकलन गरी कुवा, इनारमा पुनर्भरण गर्ने, गराउने,
- (छ) पानीको स्रोत र मुहानको प्रदुषण गर्न सक्ने ठोस वा लेदो फोहरमैला, माटो, ढुङ्गा, खरानी, मलमुत्र, रासायनिक फोहरमैला बिसर्जन, निष्कासन वा फ्याक्ने कार्य वा क्रियाकलाप नगर्ने,
- (ज) नियमित रूपमा पर्याप्त, स्वच्छ र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइमा सहज र सुलभ रूपमा पहुँचमा लिङ्ग, जातजाति, धार्मिक आस्थाको आधारमा कुनैपनि किसिमको विभेद नगर्ने,
- (झ) आफ्नो निजी घर कम्पाउण्ड, कार्यालय, पसल, उद्योग, कलकारखाना कम्पाउण्ड, वा परिसर भित्र बिसर्जन हुन सक्ने फोहरमैलाको बिसर्जन वा पुनः प्रयोगको व्यवस्था मिलाई बाँकी फोहरमैलामात्र निष्काशन गरी फोहरमैलाको परिमाणलाई घटाउने,
- (ञ) घर आवास जस्ता नयाँ संरचना बनाउँदा गाउँपालिकाले पारित गरेको भवन सहितावमोजिम

प्रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



- मानव मलमूत्र संकलन र बिसर्जनको प्रबन्ध गर्ने तोकिएको ढाँचामा शौचालय, सेप्टिक ट्यांकि आदि बनाएर सञ्चालन गर्ने,
- (ट) यो ऐन लागू हुनुपूर्व बनेका शौचालय, सेप्टिक ट्यांकि आदि पुराना संरचनालाई स्तरोन्नति गरी यसै बमोजिमको ढाँचा र गुणस्तरको बनाउने र सञ्चालन गर्ने,
- (ठ) खानेपानीको नहसुल समयमा बुझाउने र सम्भव भए सम्म सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कोषमा वर्षेनी सक्दो योगदान दिने,
- (ड) नियमित रूपमा पर्याप्त, स्वच्छ र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइमा सहज र सुलभ रूपमा पहुँचमा लिङ्ग, जात, जाति, धार्मिक आस्थाको आधारमा कुनैपनि किसिमको विभेद नगर्ने।

परिच्छेद ३

### संस्थागत संरचनाहरू

७. गाउँपालिका स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति : (१) यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि समन्वयत्मक भूमिका निर्वाह गर्न गाउँपालिकामा कार्यपालिकाले निर्णय गरे बमोजिमको समावेशी खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति बनाउन सकिनेछ र यसमा कम्तिमा ५०% महिला, जनजाति, दलित वा अल्पसंख्यकको प्रतिनिधित्व हुनुपर्नेछ:

प्रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

खण्ड ७) संख्या ४ शैरवी राजपत्र, भाग १ मिति २०८१।०४।१०.

- (क) गाउँपालिका अध्यक्ष -संयोजक  
(ख) गाउँपालिका उपाध्यक्ष -सदस्य  
(ग) गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य  
(घ) कार्यपालिका सदस्यहरू सबै - सदस्य  
(ङ) पुर्वाधार विकास शाखा प्रमुख - सदस्य  
(च) खानेपानी तथा सरसफाइको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाको एक जना प्रतिनिधि -सदस्य  
(छ) गाउँपालिका भित्रका विद्यालयबाट एक जना महिला र एकजना पुरुष गरी २ जना शिक्षक -सदस्य  
(ज) महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका मध्ये एक जना - सदस्य  
(झ) गाउँपालिका स्तरीय बाल क्लबको प्रतिनिधि एक जना - सदस्य  
(ञ) अपांगता भएका व्यक्तिहरूबाट एक जना - सदस्य  
(ट) गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा प्रमुख एक जना सदस्य - सदस्य  
(ठ) गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



खण्ड ७) संख्या ४ शैरवी राजपत्र, भाग १ मिति २०८१।०४।१०.

- (ड) गाउँपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाइ हेर्ने शाखा / ईकाइ प्रमुख -सदस्य सचिव  
(ढ) समुदियक वनबाट एक जना सदस्य - सदस्य  
(ण) मुस्लिम समुदायबाट एक जना सदस्य - सदस्य  
(त) सहकारी समुदायबाट एक जना सदस्य - सदस्य  
(२) समितिको बैठकमा खानेपानी तथा सरसफाइ विषयका विज्ञ र सरोकारवालाहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।  
(३) गाउँपालिका स्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ समन्वय समितिको बैठक तथा निर्णय सम्बन्धी कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।  
गाउँपालिका स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : स्थानीय तह स्तरीय खानेपानी र सरसफाइ समन्वय समितिका काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-  
(क) खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी नीति तथा योजना एवं कार्यक्रम

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

- तर्जुमा र कार्यान्वयनका विषयमा गाउँपालिकालाई सुझाव दिने,
- (ख) खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा कार्यान्वयन, अनुगमनमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता सुनिश्चित गर्ने,
- (ग) नीति तथा योजनाको कार्यान्वयनको अवस्थाको समिक्षा गरी समयानुकूल संशोधन गर्नका लागि सुझाव पेश गर्ने
- (घ) स्थानीय तहका लागि आवश्यक पर्ने नीति, कार्यविधि, निर्देशिका तथा नियमहरूको मस्यौदा तयार गर्ने,
- (ङ) खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता गुरयोजनाको निर्माण, प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन र अनुगमनमा समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने,
- (च) विभिन्न विकास साझेदारहरूसँग समन्वय गरी खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना गुरयोजनाको कार्यान्वयनमा योगदान तथा सहयोग गर्ने,
- (छ) कार्यपालिकाले तोकका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



१. खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता शाखा वा इकाइ: (१) यस ऐन तथा ऐन अन्तर्गत बनेका नियम, कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका र योजनाको कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले आफ्नो संगठन संरचनामा खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता इकाई वा शाखा तोकै जिम्मेवारी प्रदान गर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम शाखा वा इकाईको भूमिका र जिम्मेवारी देहायबमोजिम हुनेछ ।
- (क) वार्षिक कार्यक्रममा स्वीकृत भएका खानेपानी सरसफाइ स्वच्छता सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको योजना तर्जुमा गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने, अनुगमन र समन्वय गर्ने ।
- (ख) खानेपानी सरसफाइ स्वच्छता सम्बन्धी सूचना प्रणाली स्थापित गरी अद्यावधिक राख्ने तथा आवश्यकता बमोजिम निर्णय प्रकृत्यामा सहजीकरणको लागि समितिलाई सही सूचना उपलब्ध गराउने,
- (ग) खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्थाहरू गठन, दर्ता तथा नवीकरण सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- (घ) खानेपानी सरसफाइ स्वच्छता क्षेत्रको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी समितिमा पेश गर्ने,



(ड) खानेपानी सरसफाइ स्वच्छता समन्वय समितिको प्रशासनिक तथा अन्य अभिलेखीकरण सहित समितिको सचिवालयको कार्य गर्ने ।

(ब) शाखा वा इकाईको अन्य जिम्मेवारी गाउँपालिकाको कार्यपालिकाले तोकबमोजिम हुनेछ ।

१०. वडा स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति: गाउँपालिकाले वडा स्तरमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वयी गतिविधीको कार्यान्वयन र समन्वय गर्न कार्यसमितिले निर्णय गरे बमोजिमको कम्तिमा ५०% महिला, दलित, लोपोन्मुख वा अल्पसंख्यकको जनजातिको प्रतिनिधित्व हुने गरि वडा स्तरीय खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति बनाउन सकिनेछ ।

(क) वडा अध्यक्ष - संयोजक

(ख) सबै वडा सदस्य -सदस्य

(ग) वडा स्तरको स्वास्थ्य संस्था प्रमुख -सदस्य

(घ) महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविकाहरु मध्येबाट १ जना सदस्य

(ङ) वडाको उच्चतम विद्यालयको प्रधानाध्यापक- सदस्य

१७

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



(च) वडामा कार्यरत खानेपानी उपभोक्ता समितिहरु मध्येबाट १ जना महिला सहित दुई जना - सदस्य

(छ) वडा अध्यक्षले मनोनित गरेका खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा योगदान गर्न सक्ने कम्तिमा १ जना महिला सहित ३ जना- सदस्य

(ज) वडा स्तरीय बाल क्लब प्रमुख १ जना - सदस्य

(झ) वडा सचिव - सदस्य सचिव

११. खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्थाको गठन : (१) सामुहिक लाभका लागि संस्थागत रूपमा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको व्यवस्थापन गर्न चाहने व्यक्तिहरुले तोकिएबमोजिम कम्तिमा ५०% महिला, दलित, लोपोन्मुख वा अल्पसंख्यकको जनजातिको प्रतिनिधित्व हुने गरि खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्था गठन गर्न सकिनेछन् ।

(२) उपभोक्ता संस्था गठन गर्दा एक घर परिवारबाट एक सदस्य भन्दा बढी उक्त संस्थामा रहन पाउने छैन ।

१२. उपभोक्ता संस्था सङ्गठित संस्था हुने : (१) उपभोक्ता संस्था अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र सङ्गठित संस्था हुनेछ ।

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

(२) उपभोक्ता संस्थाको सबै काम कारवाहीको निमित्त आफ्नो छुट्टै छाप हुनेछ ।

(३) उपभोक्ता संस्थाको छुट्टै विधान हुनुपर्नेछ ।

(४) उपभोक्ता संस्थाले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, बेचबिखन गर्न वा अन्य किसिमले व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(५) माथि जेसुकै लेखिएको भएतापनि सार्वजनिक सम्पत्ति बेचन भने पाइने छैन ।

(६) उपभोक्ता संस्थाले व्यक्ति सरह नालिस उजुर गर्न र उपभोक्ता संस्था उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लागन सक्नेछ ।

१३. बोर्ड गठन गर्न सक्ने (१) गाउँपालिकाले गाउँपालिका भित्रका सबै खानेपानी आयोजनाहरूलाई एकिकृत रूपमा व्यवस्थापन गर्न खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खानेपानी व्यवस्थापनको गठन तथा परिचालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ४

दर्ता र अनुमति सम्बन्धी व्यवस्था

१४. खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्थाको दर्ता र नविकरण: (१) दफा ११ बमोजिम गठन भएका उपभोक्ताहरू वा समुदायका सदस्यहरूले गाउँपालिकाको कुनै क्षेत्र वा वस्तीमा सामुदायिक हित र

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



सांभुतिक लाभका लागि संस्थागत रूपमा जलस्रोतको उपयोग गरी खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवा, तथा बहुउपयोगी प्रणाली सञ्चालन र उपयोग गर्न चाहने उपभोक्ताहरूले खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्था गठन गर्न गाउँपालिकाको कार्यालयमा बडा समितिको सिफारिस तथा कम्तिमा नब्बे प्रतिशत उपभोक्ताहरूको भेलाको उपस्थिति तथा निर्णय सहित खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्थाको दर्ता गर्नका लागि लिखित निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) यो ऐन लागु हुनुपूर्व प्रचलित कानून बमोजिम जिल्ला जलस्रोत समिति वा विभिन्न निकायमा दर्ता भई सञ्चालन हुँदै आएका खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता उपभोक्ता संस्था, समूह, वा समिति मध्ये प्रचलित संघीय र प्रदेश कानून बमोजिम गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार, दायित्व र जिम्मेवारी अन्तर्गत पर्ने किसिका खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संस्था, समूह वा समितिहरूले यो ऐन लागु भए पश्चात् गाउँपालिकामा आफ्नो साविक विधान र दर्ता प्रमाण-पत्र पेश गरी उपभोक्ता संस्था अद्यावधिक गर्नु वा हुनु पर्नेछ । तर, यस प्रयोजनका लागि नयाँ उपभोक्ता संस्था दर्ता गर्नु पर्ने छैन ।

(३) यस दफा बमोजिम दर्ता तथा सुवीकरण भएका उपभोक्ता संस्थाले गाउँपालिकामा तोकिएको ढाँचामा आर्थिक तथा प्रगति प्रतिवेदन सहित नविकरण गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपभोक्ता संस्थाको गठन तथा परिचालन सम्बन्धी अन्य कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१५. खानेपानीको स्रोत दर्ता गर्नु पर्ने : (१) प्राकृतिक रूपमा खानेपानी निसृत हुने क्षेत्र र पानीको स्रोत वा खानेपानीको

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



स्रोत, मूल वा मुहानबाट संकलन गरी खानेपानी व्यवस्थापन गर्न चाहने उपभोक्ता संस्थाले तोकिएको प्रक्रिया बमोजिम गाउँपालिकामा खानेपानीको मूल वा मुहान दर्ता गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मुहान दर्ता सम्बन्धमा कुनै विवाद सृजना भएमा सो सम्बन्धी स्थानीय समुदायको परामर्श लिई सम्बन्धित वडा समितिले विवाद समाधानका लागि सहजीकरण गर्नेछ ।

(३) मुहानको स्वामित्व सम्बन्धी विवाद संघीय कानुन बमोजिम हुनेछ ।

१६.

अनुमतिपत्र लिनु पर्ने : (१) गाउँपालिकाको कुनै क्षेत्रमा कुनै कम्पनी वा उद्योग जस्ता व्यवसायिक संस्थाले नाफामूलक वा व्यापारिक प्रयोजनका लागि खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवा प्रदान गर्ने आयोजना वा सेवा प्रणालीको सर्वेक्षण, निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न र खानेपानीको स्रोतको व्यवसायिक उपयोग गर्न चाहिँमा गाउँपालिकाको कार्यपालिकाबाट तोकिएबमोजिम अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सामुदायिक रूपमा सामुहिक प्रयोजनका लागि उपभोक्ता संस्थाले खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाको सर्वेक्षण, निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न र उपभोक्ता संस्थाद्वारा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवा प्रदान गर्न अनुमतिपत्र लिनुपर्ने छैन ।

१७.

अनुमतिपत्र खारेज गर्न सकिने (१) गाउँपालिकाले दफा १६ बमोजिम अनुमति प्राप्त संस्थाको सेवा सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन तथा आदेश दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निर्देशन पालना नगरे वा तोकिएको कार्य सम्पादन मानकको मुल्यांकनका आधारमा

रिस्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

रिस्ताकुमारी शाही

१८.

गाउँपालिकालाई जानकारी दिने : यस परिच्छेदको प्रयोजनका लागि संघीय तथा प्रदेश सरकारको कुनै निकायमा दर्ता तथा अनुमति प्राप्त संस्थाले सोको व्यहोरा जनाई तोकिए बमोजिम गाउँपालिका समक्ष जानकारी दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद ५

खानेपानी सेवाको संचालन, व्यवस्थापन र

शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था

१९.

खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको संचालन तथा व्यवस्थापन: (१) गाउँपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको संचालन तथा व्यवस्थापन गर्दा आफै वा आफ्नो स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको संगठित संस्था मार्फत गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

(२) गाउँपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी आयोजना कार्यान्वयन गर्दा आयोजना स्थलका महत्वपूर्ण सर्वाजनिक स्थल र कार्यालय एक घर एक धारा प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको संचालन तथा व्यवस्थापनका लागि उपभोक्ता संस्थालाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

२०. खानेपानी आयोजना र संरचनाको हस्तान्तरण : (१)

गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार, दायित्व वा जिम्मेवारी भित्र कुनै पनि नियकाले विकास र निर्माण गरेका खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना गाउँपालिकालाई हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

(२) व्यवसायिक तथा व्यापारिक प्रयोजनका लागि संगठित संस्थाले सञ्चालन गरेका खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना र सोको संरचनाहरू उक्त संगठित संस्थाले पाएको अनुमतिपत्रको अवधि सकिएपछि वा अनुमतिपत्र खारेज भएको अवस्थामा उक्त आयोजना र सोको संरचनाहरू पनि गाउँपालिकालाई हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम गाउँपालिकामा हस्तान्तरण भएका आयोजनाहरू दफा १९ बमोजिम संचालन र व्यवस्थापन गरिनेछ ।

२१. नीजि तथा सार्वजनिक जग्गामा पाईप लाईन तथा संरचनाको निर्माण : (१) उपभोक्ता संस्था वा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले उपभोक्तालाई खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने प्रयोजनको लागि प्रचलित कानून बमोजिमको प्रकृया पूरा गरी निजी वा सार्वजनिक जग्गामा खानेपानी तथा ढल निकासको पाइप बिच्छ्याउन वा अन्य संरचना बनाउन सक्नेछ ।

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



(२) उपभोक्ता संस्था वा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले कुनै व्याक्तिको निजी जग्गामा पाईप बिच्छ्याउन वा कुनै संरचना बनाउनु परेमा सम्बन्धित जग्गाधनीसँग लिखित मन्जुरिनामा लिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निजी जग्गा प्राप्त गर्न नसकेमा वा जग्गा प्राप्त गर्न सम्भव नभएमा उपभोक्ता संस्था वा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो जग्गा प्राप्त गर्नको लागि गाउँपालिका समक्ष अनुरोध गर्न सक्नेछ ।

(४) उपभोक्ता संस्था वा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवा, आयोजना वा सेवा प्रणाली निर्माण तथा सञ्चालनका लागि बिच्छ्याएको पाईप वा निर्माण गरेको संरचनाका कारण कसैको निजी सम्पत्ति हानी नोक्सानी हुन गएमा त्यस्तो संस्थाले सोको उचित मुआब्जा र क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

२२. खानेपानी तथा सरसफाइ महसुल निर्धारण : (१) अनुमति प्राप्त संस्थाले उपलब्ध गराउने

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवाको महसुल सम्बन्धित उपभोक्ता संस्थाको साधारण सभाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपभोक्ता संस्थाले खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको महसुल निर्धारण गर्दा आयोजनाको लागत, खानेपानीको गुणस्तर, सेवाको स्तर, उपभोक्ताहरूको योगदान, उपभोक्ताको बृहद हित, उपभोक्ताको कृपशक्ति, नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, गाउँपालिकाको नीति र खानेपानी तथा

रिताकुमारी शाही

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

सरसफाइमा पहुँचको हक सम्बन्धी मौलिक हकलाई समेत आधार मान्नु पर्नेछ ।

(३) अनुमति प्राप्त संस्थाले यस दफा बमोजिम निर्धारण गरिएको महसुल गाउँपालिकाबाट तोकिएबमोजिम स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

२३. सदस्यता शुल्क तथा सेवा शुल्क निर्धारण गर्दा ध्यान दिनु पर्ने (१) उपभोक्ता संस्थाको

सदस्यता शुल्क निर्धारण गर्दा उपभोक्ता संस्थाका एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति,

दलित, आदिवासी जनजाति तथा विपन्न घरधुरी सदस्यले समेत बेहोर्न सक्ने मनासीव रकम तोक्नु पर्नेछ ।

२४. मिनाहा वा छुट दिन सक्ने : प्रकोप वा अन्य कुनै विषम परिस्थितिका कारण कुनै खास क्षेत्र लगायत डुबान क्षेत्रका

उपभोक्ता, एकल महिला, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गरिव तथा विपन्न परिवार वा सिमान्तकृत परिवारले उपभोक्ता संस्था वा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेको खानेपानी सेवाको महसुल तिर्न असमर्थ भएमा त्यस्ता उपभोक्ताले तिर्नुपर्ने महसुल उपभोक्ता संस्था वा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले घटाउन वा मिनाहा गर्न सक्नेछ ।

२५. मर्मत संभार कार्यकर्ताको व्यवस्था : (१) हरेक अनुमति प्राप्त संस्थाले आयोजनाको निधमित्त मर्मत सम्भारका लागि कम्तीमा

एक वा दुई जना मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



(२) उपदफा (१) बमोजिमका मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको तोकिए बमोजिम क्षमता विकास गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमका मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको आवश्यक क्षमता विकास गरी गाउँपालिकाले तोकिए बमोजिम मर्मत सम्भार कार्यकर्ता सुवीकरण प्रमाणपत्र दिनेछ ।

परिच्छेद ६

गुणस्तर र मापदण्ड

२६.

गुणस्तर मापदण्ड तोक्न सक्ने : (१) खानेपानी तथा सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा अवलम्बन पालना गर्नुपर्ने गुणस्तर मापदण्डहरू नेपाल सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछन् ।

(२) नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको न्यूनतम मापदण्ड अन्तर्गत रही सो मापदण्डमा तोकिएको गुणस्तरभन्दा न्यून नहुने गरी गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका लागि खानेपानी तथा सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धमा आवश्यक मापदण्ड तोक्न सक्नेछ ।

२७.

गुणस्तर कायम गर्नु पर्ने : (१) उपभोक्ता संस्था र अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले दफा २६ बमोजिम तोकिएको गुणस्तर र मापदण्डको पालना गर्नु पर्नेछ ।

(२) अनुमति प्राप्त संस्थाले पानीको गुणस्तर कायम राख्न आवश्यकता अनुसार तोकिएका एक वा एक भन्दा बढि प्राविधिर अवलम्बन गरी प्रशोधन गर्नु पर्नेछ ।

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

(३) गाउँपालिकाले दफा २६ बमोजिम गुणस्तर कायम भए नभएको जीव गर्न आफै प्रयोगशाला स्थापना गरी वा अन्य तरिकाले गुणस्तर परिक्षणको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपभोक्ता संस्था र अनुमति-पत्र प्राप्त संस्थाले तोकिएबमोजिम पानी सुरक्षा योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(५) गाउँपालिका, उपभोक्ता संस्था र अनुमति-पत्र प्राप्त संस्थाले पानीको गुणस्तर कायम गर्न समुदाय तहमा पानी शुद्धीकरणका घरेलु विधि सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्नेछ ।

२८. नदी तथा ताल, तलैयाको जल गुणस्तर मापदण्ड : सांस्कृतिक, धार्मिक, पर्यटकीय महत्वका क्षेत्र र वस्तीसँग जोडिएका वा विभिन्न स्थानमा रहेका नदी, खोला, गाड, ताल तलैया, पोखरी, जलाशय तथा कुण्ड वा कुवा र धाराहरुको वातावरणीय स्वास्थ्य र जलको गुणस्तरमा मानव सृजित वा मानवीय क्रियाकलापको कारण परिरेहेको वा पर्न सक्ने प्रभाव न्यूनीकरण गरी स्वच्छता र सुन्दरता कायम राख्न नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारले निर्धारण गरेका मापदण्ड समेतलाई आधार मान्दै गाउँपालिकाले आवश्यक मापदण्ड बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

२९. फोहरपानीको व्यवस्थापन : (१) गाउँपालिकाले खानेपानीको घरेलु, सार्वजनिक तथा संस्थागत उपयोग पश्चात निष्काशन हुने मानव मलमूत्र रहितको फोहरपानी र फोहरपानीसँग मिसिएर आउने वर्षात वा आकाशो पानीको व्यवस्थापन गर्न समय सापेक्ष योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।

रिसाकुमारी शाही  
अध्यक्ष

२७/४/२०८१

(२) गाउँपालिकाले उपदफा (१) बमोजिमको फोहरपानीको व्यवस्थापन गर्न तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने योजना सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३०. फोहरपानी प्रशोधन गर्नु पर्ने: (१) कसैले पनि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र गाउँपालिकाले

निर्धारण गरेको मापदण्ड विपरित मानव मलमूत्र सहितको फोहरपानी वा अन्य कुनै पनि प्रकारको ठोस वस्तु ढल निकास प्रणालीमा विसर्जन गर्न वा मानव मलमूत्रलाई सिधै नदी, खोला, ताल, तलैया, जलाशय वा सार्वजनिक जग्गामा मिसाउन वा पठाउन पाइने छैन ।

(२) उद्योग, कलकारखाना वा अन्य संगठित संस्थाले आफुबाट उत्सर्जित वा आफुले उत्सर्जन गरेको फोहरपानी वा वस्तु ढल निकास प्रणालीमा मिसाउनु पर्ने भएमा प्रशोधन गरी प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएको मापदण्डको सीमा भित्र रही मिसाउनु पर्नेछ ।

(३) गाउँपालिकाले आफै वा उपभोक्ता संस्थाले गाउँपालिका र अन्य सम्बन्धित निकायको सहयोगमा फोहरपानी प्रशोधन गर्ने संरचना स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

३१. अनुगमन तथा नियमन : (१) गाउँपालिकाले उपभोक्ता संस्था तथा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाबाट आपूर्ति भएको खानेपानीको गुणस्तर र सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवाको स्तरका सम्बन्धमा नियमित रूपमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमन गर्दा गाउँपालिकाको वातावरण र खानेपानी तथा सरसफाइ विषय हेर्ने पदाधिकारी वा सदस्य तथा अधिकृत, खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता इकाई वा तोकिएका कर्मचारीले उपभोक्ता संस्था तथा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाद्वारा आपूर्ति गरिरहेको खानेपानी वा विसर्जन गरेको फोहरपानीको नमूना संकलन तथा परीक्षण गर्न वा अन्य आवश्यक विवरण लिन वा माग गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम अनुगमनका क्रममा गाउँपालिकाले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवाको स्तरमा सुधार गर्न आवश्यक देखेमा वा खानेपानी तथा फोहरपानीको नमूना परीक्षण गर्दा गुणस्तर तथा मापदण्ड बमोजिम भएको नपाइएमा सम्बन्धित उपभोक्ता संस्था तथा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थालाई गुणस्तर तथा मापदण्ड कायम गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम दिइएको निर्देशन पालना गर्नु सम्बन्धित उपभोक्ता संस्था वा अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको कर्तव्य हुनेछ ।

३२. क्षतिपूर्ति भराई दिन सक्ने : (१) अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले तोकिएको मापदण्ड बमोजिमको

खानेपानी उपलब्ध नगराएको प्रमाणित भएमा वा त्यस्तो खानेपानी उपयोग गर्दा उपभोक्ताकोस्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्न गएमा त्यस्तो अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाले प्रभावित उपभोक्तालाई प्रचलित कानूनमा निर्धारण गरिए बमोजिमको क्षतिपूर्ति भराई दिनु पर्नेछ ।

रिताकुमारी श्रेष्ठ  
अध्यक्ष



(२) कसैले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी आयोजना वा सेवा प्रणाली र त्यसको संरचनामा कुनै पनि किसिमको हानी नोक्सानी वा क्षति पुर्याएमा सो सम्बन्धी मुद्दा हेर्ने अधिकारीले क्षतिपूर्ति बापत उचित रकम भराई दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद ७

सरसफाइ स्वच्छता तथा पूर्ण सरसफाइ

३३. खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तयार गर्ने : गाउँपालिकाले समग्र गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्नेछ ।

३४. फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने दायित्व : (१) गाउँपालिका क्षेत्रको फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने गराउने दायित्व गाउँपालिकाको हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला वा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायको हुनेछ ।

(३) कुनै उद्योग वा स्वास्थ्य संस्थाले हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला तथा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन गरी बाँकी रहेको फोहरमैला तथा अन्य फोहरमैलाको व्यवस्थापन गरि

रिताकुमारी श्रेष्ठ  
अध्यक्ष

दिन गाउँपालिकालाई अनुरोध गरेमा वा गाउँपालिकाले निर्माण गरेको फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न माग गरेमा गाउँपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिमको सेवा शुल्क लिई फोहरमैलाको व्यवस्थापन गरि दिन वा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थल प्रयोग गर्न दिन सक्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिमको फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाले छुट्टै कार्याविधि बनाई कार्यान्वयन गर्नेछ ।

३५. फोहरमैलाको उत्पादन कम गर्ने: (१) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कुनै काम कारोबार गर्दा उत्पन्न हुने फोहरमैलाको पुनः प्रयोग, पुनः चक्रीय प्रयोग, स्रोतदेखि नै फोहरमैलाको परिमाणलाई घटाउने र कुहिने फोहरमैलाको कम्पोष्ट मल बनाउने जस्ता उपाय अवलम्बन गरी फोहरमैला यथाशक्य कम उत्पन्न गर्नु पर्नेछ ।

(२) आफ्नो निर्जी घर कम्पाउण्ड, कार्यालय, पसल, उद्योग, कलकारखाना कम्पाउण्ड वा परिसर भित्र विसर्जन हुन सक्ने फोहरमैलाको विसर्जन वा पुनः प्रयोगको व्यवस्था मिलाई बाँकी फोहरमैलामात्र निष्काशन गरी फोहरमैलाको परिमाणलाई घटाउनु प्रत्येक व्यक्ति, संस्था वा निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

३६. फोहरमैला सङ्कलन केन्द्र तोक्ने : (१) गाउँपालिकाले फोहरमैलालाई व्यवस्थित रूपमा संकलन गर्न प्रत्येक टोल वा

वस्तीमा सङ्कलन केन्द्र तोकी आवश्यक कण्टेनरको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सङ्कलन केन्द्र तोक्दा यथाशक्य टोल वा वस्तीका सबैलाई पायक पर्ने गरी वातावरणीय रूपले उपयुक्त स्थान तोक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको सङ्कलन केन्द्रमा फोहरमैला निष्काशन र सङ्कलन गर्ने समय र तरिका गाउँपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

३७. फोहरमैलाको ढुवानी : (१) संकलन केन्द्रमा जा मा भएको फोहरमैलालाई स्थानान्तरण केन्द्र वा फोहरमैला व्यवस्थापन स्थलसम्म ढुवानी गर्ने दायित्व गाउँपालिका वा गाउँपालिकाले व्यवस्था गरेको संस्था वा निकायको हुनेछ ।

(२) फोहरमैला ढुवानी गर्दा तोकिए बमोजिमको ढुवानी साधन प्रयोग गर्नु पर्नेछ । ढुवानीको साधन तोक्दा तौल, क्षमता, तरिका वा विधि, सडकको क्षमता तथा फोहरमैला ढुवानी गर्दा वातावरणमा पर्ने सक्ने प्रभाव समेतलाई विचार गरी तोक्नु पर्नेछ ।

(३) फोहरमैला ढुवानीसम्बन्धी कार्याविधि कार्यापालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

३८. मानव मलमूत्रीय फोहर व्यवस्थापन गर्ने दायित्व : (१) यस ऐन बमोजिम मानव मलमूत्रीय फोहर व्यवस्थापन गर्ने दायित्व गाउँपालिकाको हुनेछ ।



(२) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २९ बमोजिम नयाँ भवन निर्माण गर्दा नक्सामा अन्य कुराहरुको अतिरिक्त सो भवनको छुट्टै चर्फी, सोकपिट रहने गरी नक्सामा खुलाउनुपर्ने छ ।

(३) गाउँपालिकाले पिट र सेट्टिक ट्यांकी जस्ता संकलन ट्यांकीबाट दिसाजन्य लेवो खाली गर्न, सेट्टिक सङ्कलन वा हुबानीसम्बन्धी सेवा व्यवसायिक वा व्यापारिक रूपमा प्रदान गर्न निजि क्षेत्रको सेवा प्रदायकलाई अनुमति प्रदान गर्न सक्नेछ वा गाउँपालिकाका र निजी क्षेत्रका सेवा प्रदायक मिलेर संयुक्त रूपमा वा निजी क्षेत्रका सेवा प्रदायक र उपभोक्ता संस्था मिलेर संयुक्त रूपमा सेवा सञ्चालित गर्न सक्नेछ ।

(४) अनुमति प्राप्त सेवा प्रदायकले सङ्कलित दिसाजन्य लेवोलाई गाउँपालिकाकाद्वारा तोकिएको स्थानमा वा प्रशोधन केन्द्रमा लगेर सुरक्षित रूपमा विसर्जन गर्नु पर्नेछ ।

(५) कसैले पनि अनाधिकृत रूपमा पानीको स्रोत र बस्ति जस्ता क्षेत्रमा मानव मलमुश्रीय फोहर विसर्जन गर्न हुँदैन ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको अनुमति प्रदान गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३९. ढल निकास सेवा सञ्चालन : यस ऐन बमोजिम खानेपानी सेवा प्रदान गर्दा निक्किएको फोहर पानीको व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिका र अनुमति-पत्र प्राप्त संस्थाले ढल निकासको व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

३३

प्र.रा.कु.मारी शाही  
अध्यक्ष

प्र.रा.कु.मारी शाही  
अध्यक्ष



४०. सरसफाई कार्यकर्ता र सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था: (१) गाउँपालिकाले गाउँ क्षेत्रको फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि सरसफाई कार्यकर्ता परिचालन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सरसफाई कार्यकर्ता परिचालन गर्दा गाउँपालिका वा सम्बन्धित व्यक्ति तथा संस्थाले न्यूनतम् स्वास्थ्य सुरक्षा सामग्री उपलब्ध गराउनेछ ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनका लागि न्यूनतम् सुरक्षा सामग्री भन्नाले पञ्जा, मास्क, जुता, एग्रेन, सुरक्षा बेल्ट, हेल्मेट, चस्मा आदिलाई जनाउनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमका सरसफाई कार्यकर्ताको आवश्यक क्षमता विकास गरी गाउँपालिकाले सरसफाई कार्यकर्ताको सुचीकरण प्रमाणपत्र दिनेछ ।

४१. शौचालय बनाउनु पर्ने : (१) गाउँपालिका क्षेत्रका सबै घर परिवार, सार्वजनिक सेवा प्रदायक कार्यालय, बिद्यालय, व्यवसाय संचालकले अनिवार्य सुरक्षित शौचालय बनाउनु पर्नेछ ।

(२) गाउँपालिकाले शौचालयको पहुँच र गुणस्तर सुनिश्चित गर्न शौचालय सम्बन्धी मापदण्ड बनाई लागु गर्नेछ ।

(३) मेला तथा हाट बजार लाग्ने स्थलमा सोको व्यवस्थापन गर्ने निकायले सुरक्षित शौचालयको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

३४

खण्ड ७) संख्या ४ शैली राजपत्र, भाग १ मिति २०८१।०४।१०.

(४) गाउँपालिकाले कार्यालय तथा विद्यालयको शौचालय र सार्वजनिक शौचालयको संचालन तथा व्यवस्थापनको मापदण्ड र कार्यविधि बनाई लागु गर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम स्थानीय तहले सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्दा लैङ्गिक, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा शारीरिक रूपले असक्षम भएका व्यक्तिहरूले समेत प्रयोग गर्न सक्ने गरी प्रयोगकर्ता मैत्री निर्माण गर्नु पर्नेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम घरायसी शौचालय निर्माण गर्न नसक्ने विपन्न परिवारका लागि गाउँपालिकाले अनुदानको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

४२. महिनावारी स्वच्छता कायम गर्ने : (१) महिनावारी भएको अवस्थामा प्रत्येक घरपरिवारले सुरक्षित आवास र सरसफाइ तथा स्वच्छतामा पहुँचको सुनिश्चित गर्नु पर्नेछ ।

(२) हरेक संस्थागत शौचालयमा अनिवार्य सेनिटरी प्याड विसर्जन ट्यांकी सहितको महिलाका लागि छुट्टै शौचालयको व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।

(३) विद्यालय समयमा छात्रा तथा महिला शिक्षकको लागि निशुल्क सेनिटरी प्याडको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

४३. पूर्ण सरसफाइ अभियान : (१) स्थानीय तहले घरायसी, विद्यालय, समुदाय र संस्थागत तहमा पूर्ण सरसफाइ अभियान अघि बढाउन सक्नेछ ।

रित्ताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



खण्ड ७) संख्या ४ शैली राजपत्र, भाग १ मिति २०८१।०४।१०.

स्थानीय तहले पूर्ण सरसफाइ घोषणा कार्यविधि बनाई लागु गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ८

कोष सन्बन्धी व्यवस्था

४४. खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता कोष : (१) खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिका स्तरमा छुट्टै कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन्:-

- (क) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त रकम,
- (ख) नेपाली नागरिक, व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम,
- (ग) विदेशी व्यक्ति, सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम,
- (घ) अनुमति प्राप्त संस्थाबाट तोकिएबमोजिम प्राप्त हुने रकम,
- (ङ) यस ऐनको उल्लंघन भएको दण्ड जरिवाना बापत प्राप्त रकम, र
- (च) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (ग) बमोजिमको रकम प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(४) कोषको लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

(५) कोषको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा रहने रकम तथा त्यस्तो कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

४५. मर्मत संभार कोषको व्यवस्थापन : (१) हेरेक उपभोक्ता संस्थाले आयोजनाको दिगो व्यवस्थापनका लागि एक मर्मत संभार कोषको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा रहने रकम तथा त्यस्तो कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था सम्बन्धित उपभोक्ता संस्थाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ९

कसूर तथा सजाय

४६. कसूर र सजाय : (१) कसैले देहायको कुनै काम गरे वा गराएमा यस ऐन अन्तर्गत कसूर गरेको मानिनेछ ।

(क) यस ऐनले अनुमति लिनु पर्ने भनी निर्धारण गरेका कार्य बिना अनुमति गर्ने

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष



(ख) खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवा सम्बन्धी कुनै संरचनामा क्षति पुर्‍याएमा

(ग) यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम गर्नु पर्ने काम नगरेमा वा गर्न नहुने काम गरेमा ।

(२) कसैले उपदफा (१) बमोजिमको कार्य गरेमा देहाय बमोजिमको जरिवाना हुनेछ

(क) उपदफा (१) (क) बमोजिमको कसूर गरेमा उपभोक्ता संस्थाको हकमा रु २००० र अनुमतिपत्र प्राप्त संस्थाको हकमा रु ५००० जरिवाना गरी अनुमति लिन आदेश गरिनेछ ।

(ख) उपदफा (१) (ख) र (ग) बमोजिमको कसूर गरेमा क्षति बराबरको क्षतिपूर्ति सहित रु ५००० देखि १०००० सम्म जरिवाना गरिनेछ ।

४७. प्रचलित कानून बमोजिम सजाय हुने : संघीय खानेपानी तथा सरसफाइ ऐन २०७९ को दफा ४२, फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन २०६८ दफा ३८ र प्रचलित संघीय कानूनले कसूरको

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

रूपमा निर्धारण गरेका कसुर गरेमा सोहि कानुन बमोजिम सजाय हुनेछ ।

रिताकुमारी शाही  
अध्यक्ष

रि. शाही



अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।

४८. क्षतिपुर्ति भराई दिन सक्ने : कसैले खानेपानी वा सरसफाइ

आयोजना वा सेवा प्रणाली र त्यसको संरचनामा कुनै पनि प्रकारले हानी नोक्सानी वा क्षति पुर्‍याएमा मुद्दा हेर्ने अधिकारीले उचित रकम क्षतिपुर्ति बापत भराई दिन सक्नेछ ।

४९. अनुसन्धान अधिकारी: यस ऐन बमोजिम सजाय हुने कसुरको

अनुसन्धान गर्न गाउँपालिकाले कानुन अधिकृत वा कानुन अधिकृत नभएमा कम्तीमा पाँचौँ तहको कुनै कर्मचारीलाई अनुसन्धान अधिकृतको रूपमा तोक्न सक्नेछ ।

५०. कारवाही चलाउने तथा दण्ड जरिवाना गर्ने अधिकारी : यस ऐन

बमोजिम दण्ड जरिवाना गर्ने अधिकार प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई हुनेछ ।

(२) यस ऐन बमोजिम कारवाही तथा दण्ड जरिवाना हुने मुद्दा

अनुसन्धान गर्ने अधिकृतले सम्बन्धित जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालयको परामर्श तथा सहयोग लिन सक्नेछ ।

५१. प्रचलित कानून बमोजिम सजाय हुने : यस ऐन अन्तर्गत कसुर

मानिने कुनै कार्य अन्य प्रचलित कानून बमोजिम समेत कसुर हुने रहेछ भने त्यस्तो कसुरमा प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाई कारवाही गर्न यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले बाधा पु-याएको मानिने छैन ।

५२. पुनरावेदन दिन सकिने : दफा ५१ अनुसार गरेको जरिवानाको

आदेश उपर चित नबुझ्ने व्यक्ति, वा संघ संस्थाले त्यस्तो

रि. शाही  
अध्यक्ष

५३. खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको अनुगमन तथा नियमन : (१)

गाउँपालिकाले खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवाको अनुगमन तथा नियमन गर्न अनुगमन टोली गठन गरी परिचालन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको टोलीले दिएको निर्देशन सम्बन्धित अनुमति प्राप्त संस्थाले पालना गर्नुपर्नेछ ।

५४. पारिस्थितिकिय सेवा बापतको भुक्तानी सम्बन्धी व्यवस्था गर्न

सक्ने : (१) गाउँपालिकाले पारिस्थितिकिय सेवाको व्यवस्थापन र उपयोग बापतको भुक्तानी सम्बन्धी नीति, आयोजना, परियोजना तथा स्कीमको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको पारिस्थितिकिय सेवाको व्यवस्थापन वा बापतको भुक्तानी सम्बन्धी नीति, आयोजना, परियोजना तथा स्कीमको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि "पारिस्थितिकिय सेवा" भन्नाले कुनै वातावरणमा रहने समुदाय (बोट बिरवा, जीव जन्तु, जलस्रोत, सुक्ष्मदर्शी जीवहर) र वातावरण बीचको

अन्तर्सम्बन्ध अर्थात एक अर्काबाट प्राप्त हुने सेवा वा लाभ प्रणालीलाई सम्झनु पर्दछ ।

५५. भूमिगत पानीको उपयोग र संरक्षण गर्ने : गाउँपालिकाले नेपाल सरकारले बनाएको भूमिगत पानीको उपयोग र संरक्षण सम्बन्धी मापदण्डको अधिनमा रहि भूमिगत पानीको उपयोग र संरक्षण सम्बन्धी मापदण्ड बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

५६. पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्था : खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा उल्लेखनीय योगदान गर्ने व्यक्ति, संघ संस्था वा समुदायलाई गाउँपालिकाले आवश्यक पुरस्कारको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

५७. निर्देशन दिन सक्ने : गाउँपालिकाले उपभोक्ता संस्था, अनुमति-पत्र प्राप्त संस्था वा सेवा प्रदायक अन्य संघ संस्थालाई खानेपानी, तथा सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी आयोजनाको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन र उपभोक्ता सेवाका विषयमा आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

५८. अधिकार प्रत्यायोजन : गाउँपालिकाको प्रमुखले यस ऐन बमोजिम प्राप्त गरेको अधिकार उपप्रमुख वा कुनै सदस्य वा प्रशासकीय अधिकृत वा सम्बन्धित कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्ने छन् ।

५९. नियम बनाउन सक्ने : गाउँपालिकाले यस ऐनको उद्देश्य पूर्तिको लागि आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

६०. निर्देशिका, कार्यविधि र मार्गदर्शन बनाउन सक्ने : यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको प्रतिकुल नहुने गरी नगर

रिराजुमारी शाही  
अध्यक्ष

रिराजुमारी शाही



आवश्यक निर्देशिका, कार्यविधि, मार्गदर्शन बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

६१. बचाउ : यस ऐनको उद्देश्य तथा विषय क्षेत्रमा प्रचलित कानून बमोजिम यस अधि भएका कार्यहरू यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ ।

६२. विशेषाधिकार : यस ऐनमा भएका दफाहरूको संशोधन गर्ने, स्पष्ट पार्ने तथा व्याख्या गर्ने सम्पूर्ण अधिकार गाउँपालिकामा रहनेछ ।

६३. ऐनको कार्यान्वयन तथा पालना : गाउँसभाका सबै जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, उपभोक्ता संस्था तथा सम्बद्ध सबैले यो ऐनको पूर्ण पालना गर्नु सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

प्रमाणीकरण मिति २०८१।०३।३१  
राजपत्रमा प्रकाशित मिति २०८१।०४।१०

आज्ञाले

भूपेन्द्र थापा

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत  
मिति २०८१।०४।१०

रिराजुमारी शाही  
अध्यक्ष

रिराजुमारी शाही